

**TABIATDA SODIR BO‘LADIGAN FIZIK VA KIMYOVIY
HODISALARNI KUZATISH ASOSIDA O‘RGANISH**

Gaipova Saidaxon Shovkat qizi

Toshkent shahar Olmazor tumani

Abu Ali ibn Sino maktabi 8-“A” sinf o‘quvchisi

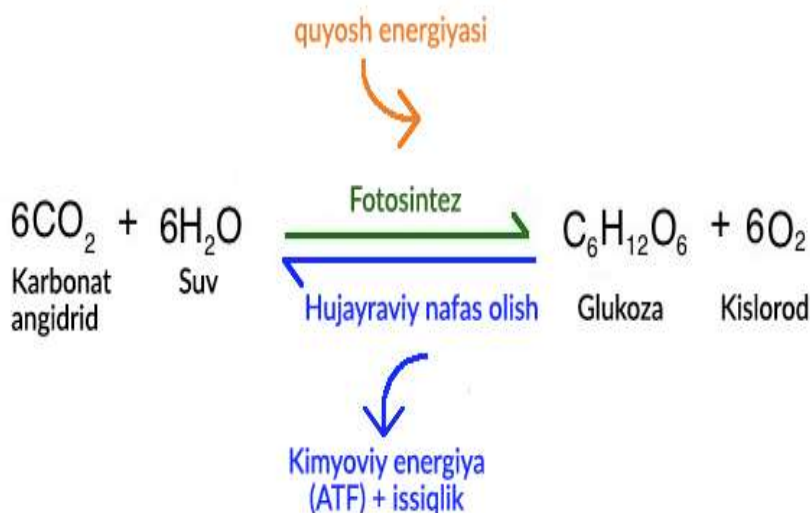
Telefon: +998909040999

shoiragaipova1981@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu maqolada tabiatda sodir bo‘ladigan fizik va kimyoviy hodisalar va ularning tirik organizmlarga ta’siri haqida manbalar asosida ma’lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: Fizik hodisalar, kimyoviy hodisalar, kimyoviy reaksiya, agregat holat, sun’iy bulut, o‘simlik transpiratsiyasi

Kimyoviy hodisalar - bir moddaning boshqa moddaga aylanishi hodisalari. Moddalarning yangi moddalar hosil bo'lishi bilan o'zaro ta'sir qilish jarayoni kimyoviy reaksiya deb ataladi. Kimyoviy reaksiyalar bizning atrofimizda sodir bo'ladi. Kimyoviy reaksiyalar o'zimizda sodir bo'ladi. Bizning tanamizda ko'plab moddalarning o'zgarishi doimo sodir bo'ladi, moddalar bir-biri bilan reaksiyaga kirishib, reaksiya mahsulotlarini hosil qiladi. Shunday qilib, kimyoviy reaksiyada doimo reaksiyaga kirishuvchi moddalar va reaksiya natijasida hosil bo'lgan moddalar mavjud. Tabiatda kimyoviy reaksiyalar doimo sodir bo'ladi. Daryolarda, dengizlarda, okeanlarda erigan moddalar bir-biri bilan o'zaro ta'sir qiladi, ba'zilar kislrod bilan reaksiyaga kirishadi. O'simliklar karbonat angidridni atmosferadan, tuproqdan - suvdan, unda erigan moddalardan o'zlashtiradi va ularni oqsillar, yog'lar, glyukoza, kraxmal, vitaminlar, boshqa birikmalar, shuningdek, kislrodga aylantiradi.

Kundalik hayotda ko'plab kimyoviy reaksiyalar bizga hamroh bo'ladi. Ular go'sht, sabzavot qovurish, non, nordon sut pishirish, uzum sharbatini achitish, gazlamalarni oqartirish, turli turdagi yoqilg'ilarni yoqish, sement va alebastrning qotib ketishi, vaqt o'tishi bilan kumush taqinchoqlarning qorayishi va hokazolarda sodir bo'ladi. Kimyoviy reaksiyalar rudalardan metallar olish, o'g'itlar, plastmassalar, sintetik tolalar, dori vositalari va boshqa muhim moddalar olish kabi texnologik jarayonlarning asosini tashkil qiladi. Yoqilg'i yoqish orqali odamlar o'zlarini issiqlik va elektr energiyasi bilan ta'minlaydilar. Kimyoviy reaksiyalar yordamida zaharli moddalar zararsizlantiriladi, sanoat va maishiy chiqindilar qayta ishlanadi.

Fizik hodisalar deb, moddalar agregatsiya holatini o'zgartirib, lekin boshqa moddalarga aylanmaydigan hodisalarga aytiladi. Har bir alohida modda ma'lum xususiyatlarga ega. Moddalarning xossalari har xil yoki bir-biriga o'xshash bo'lishi mumkin. Har bir modda ma'lum fizik va kimyoviy xususiyatlar to'plamidan foydalangan holda tavsiflanadi. Misol tariqasida suvni olaylik. Suv 0°C haroratda muzlaydi va muzga aylanadi va $+100^{\circ}\text{C}$ haroratda qaynatiladi va bug'ga aylanadi. Bu hodisalar jismoniydir, chunki suv boshqa moddalarga aylanmagan, faqat agregatsiya holatida o'zgarish sodir bo'ladi. Bu muzlash va qaynash nuqtalari suvga xos fizik xususiyatlardir.

Agar fizika va kimyoning o'rganish ob'ektlari haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilsak, bu savolga javobni tushunish mumkin. Ularning orasidagi asosiy farq – K8bu ko'rib chiqilayotgan ob'ektning kimyoviy tarkibining o'zgarishi, uning mavjudligi uning tarkibidagi o'zgarishlarni ko'rsatadi, lekin tananing kimyoviy xususiyatlari o'zgarmasa, ular fizik hodisa haqida gapiradi. Kimyoviy tarkib va tuzilish o'zgarishini chalkashtirib yubormaslik kerak, bu tanani tashkil etuvchi atomlar va molekulalarning fazoviy joylashuvi deb tushuniladi.

Laboratoriya ishi :Uch litrli bankaga (taxminan 2,5 cm) issiq suv quyung. Metall patnisga bir nechta muz bo'lakchalarini qo'ying va uni idishning ustiga joylashtiring. Banka ichidagi havo ko'tarilib, soviydi. Undagi suv bug'i kondensatsiyalanib bulutni hosil qiladi. Bu tajriba iliq havo soviganiida bulutlarning paydo bo'lishini va yomg'irning bulutlardan qanday tarzda tushishini namoyish etadi. Xulosa qilib shuni ta'kidlaymizki, inson o'zining iqtisodiy faoliyati natijasida suvning bir qismini sikldan tortib oladi, bu uning tabiiy oqimini o'zgartiradi. Bu butun siklga tuzatib bo'lmaydigan zarar yetkazishi va uni buzishi mumkin. Ko'p yillik izlanishlar natijasida olimlar oxirgi paytlarda suv aylanishi sezilarli darajada tezlasha boshlagan degan xulosaga kelishdi. Bu butun dunyodagi iqlimga salbiy ta'sir qiladi. Issiq hududlar yanada issiq va quruqroq bo'ladi, yomg'irli hududlarda esa ko'proq yog'ingarchilik kuzatiladi. Buni unutmazlik, suv resurslaridan oqilona foydalanish zarur.

Transpiratsiya jarayoni va bu usulning o'simlikka ta'siri:

DASTLABKI HOLAT

KEYINGI HOLAT

Foydalanilgan adabiyotlar:

- <https://uz.wikipedia.org>
- Rachel Ross, Maria Ter-Mikaelian. SCIENCE.
- <https://n.ziyouz.com>